

ВПЛИВ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ

Національний університет “Львівська політехніка”

Анотація. У статті досліджено причини виникнення й наслідки від діяльності тіньових економічних відносин та її вплив на соціально-економічний розвиток України. Запропоновано шляхи скорочення тіньової економіки і мінімізації її наслідків.

Ключові слова: тіньова економіка; податки; мінімальна заробітна плата; безготівкові розрахунки; корупція.

THE INFLUENCE OF THE SHADOW ECONOMY ON THE SOCIAL AND ECONOMICAL DEVELOPMENT OF UKRAINE

Abstract. The article presents a study of the causes and consequences of the shadow economic relations and its impact on the social and economic development of Ukraine. Some ways to reduce the shadow economy and minimize its consequences are proposed.

Keywords: shadow economics; taxes, minimum wage; non-cash payments; corruption.

Тіньова економіка України в поєднанні із корупцією, економічним застоєм та інфляцією є основними факторами, що гальмують процеси державотворення й економічного росту країни. Нині під «тіньовою економікою» розуміють усю сукупність економічної діяльності, що не враховує офіційна статистика і не включають у валовий національний продукт країни. Вона, на думку О. Турчинова, виникає разом із появою перших держав і її історична доля нерозривно пов'язана з існуванням державної форми організації суспільного життя [1]. Безсумнівно, що тіньова економіка наявна в кожній країні незалежно від її фінансового стану, проте її значення дещо різняться із вітчизняною. Наприклад, в економічно розвинутих країнах світу обсяги тіньового сектору утримуються на рівні, що не має суттєвого впливу на соціально-економічні процеси у суспільстві (5-12% ВВП). За оцінками відомого австрійського експерта з тіньової економіки Ф. Шнайдера (Schneider), обсяги тіньового сектору економіки України становлять 45%, що є критично високим показником. Наведені оцінки дозволяють зробити висновок: через високий рівень тінізації економіки український бюджет недоотримує мільярди гривень, які так потрібні в даному економічному становищі [2].

Цілком очевидно що повністю викоренити тіньову економіку неможливо, проте можна її мінімізувати. Останні дослідження цієї проблеми були здійснені компанією Ernst & Young у 2018 році за підтримки Mastercard у рамках укладеного Меморандуму про співробітництво з Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, Національним банком України та Державною службою статистики України. Ernst & Young провела подібні дослідження у 33 країнах світу, серед яких Чеська Республіка, Польща, Словенія, Словаччина, Хорватія, Болгарія, Боснія і Герцеговина, Сербія та інші країни. Історично рівень тіньової економіки серед зазначених країн коливався від 10,1% до 26,9% від обсягу ВВП [3].

За результатами дослідження української економіки, 846 млрд гривень або 23,8% від офіційного ВВП за 2018 рік, перебуває в тіні, з них:

-19,7% ВВП (702 млрд грн) становить готівкова тіньова економіка,

- 4,1% ВВП (144 млрд грн) - домашнє виробництво товарів для власного кінцевого використання, тобто - негрошова тіньова економіка.

Натомість для фахівців така цифра зовсім не страшна. Бо, виявляється, рівень “тінізації” у 20-25% притаманний багатьом країнам, на які нам так хочеться рівнятися: Польщі, Латвії, Естонії, Угорщині. І те, що Україна за цим показником із ними сусидить, має заспокоювати. Проте деякі вітчизняні експерти оцінюють рівень “тінізації” української економіки у 40-45% та більше — порівнюючи ледь не із половиною офіційного ВВП.

Варто зазначити, що тіньову економіку в Україні спричиняють: низький рівень добробуту населення, порівняно велике податкове навантаження та корупція на державних посадах. На 1 долар погодинної зарплати середньостатистичний український працівник виробляє приблизно в 3 рази більший ВВП, ніж аналогічний американський. Це говорить про експлуатацію найманої праці. За мізерну зарплату наш працівник змушений купувати товари і послуги за світовими цінами [4]. Тому уряду слід створити умови для громадян працювати чесно. Цього можна досягти шляхом підвищення мінімальної заробітної плати та зменшення ставки оподаткування доходів платників. Це спричинить ріст купівельної спроможності населення і, як наслідок, ріст ВВП на тлі незмінного обсягу податкових надходжень до державного бюджету. Також зменшення податкового навантаження простимулює малий та середній бізнес оформляти трудовий договір з працівником щоб не ризикувати отримати штраф. Слід мати на увазі те, що радикальне здійснення цих заходів може породити ріст безробіття та інфляцію, тому це потрібно робити виправдано з економічної точки зору.

До раніше зазначеного слід додати стимулювання розвитку безготівкових розрахунків як серед продавців, так і споживачів та встановлення торговельних POS-терміналів представниками малого й середнього бізнесу. Компанія Ernst&Young стверджує: “Чим більше в країні користуються готівкою, тим вищі ризики “тінізації платежів”. Тому ці дії зумовлять зниження тіньового обороту в фінансовому секторі і допоможуть здійснювати облік коштів через банківські установи. Від прозорого ведення підприємницької діяльності зросте база оподаткування, тобто збільшаться надходження до державного бюджету [3].

Великою проблемою на шляху розвитку нашої країни є корупція. Голова правління ГО “Центр політико-правових досліджень” Михайло Лев стверджує: “Ми можемо не винаходити нову складну економіку, а “підняти” те, що зараз розкрадається - мільярди гривень внутрішнього ресурсу”. Під час дослідження його організація виявила, що тільки від контрабанди і порушення митних правил український бюджет втрачає 110 мільярдів гривень щорічно, від офшорних схем - 65 мільярдів, ухилення від сплати податків у фінансовому секторі – 35 мільярдів, через тіньовий ринок оренди землі - 40 мільярдів, схеми з мінімізації сплати ПДВ (конвертцентри) - 20 мільярдів, контрафакт - 10 мільярдів гривень. Якщо тільки ці схеми вивести з “тіні” і наповнити відповідними коштами бюджет - це вже 280 мільярдів. Тому боротьба з корупцією є невід’ємною складовою економічного росту країни.

Отже, для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку України необхідно усунути вищезазначені проблеми шляхом зменшення ставок оподаткування, підвищення мінімальної заробітної плати та популяризації безготівкових розрахунків. Варто встановити такий розмір податків, які не перешкоджатимуть розвитку підприємств і забезпечать достатню кількість надходжень у державний бюджет; прийняти мінімальну заробітну плату на такому рівні, який підвищить рівень добробуту населення і одночасно не спричинить інфляцію; поширити безготівкові розрахунки і закріпити законодавством встановлення торговельних POS-терміналів для власників малого й середнього бізнесу; здійснити жорстку боротьбу з корупцією і збільшити покарання за її здійснення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бакланова О. Г., Брагарник О.О., Даниліна С.О. Макроекономіка : навч. посіб. Одеса, 2016. 267с.
2. Schneider F. & Williams C. C. The Shadow Economy. - The Institute of Economic Affairs. – 2013.
3. Дослідження тіньової економіки в Україні – 2020 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=b2fe7b9f-4e8a-487f-b3f7-ecd29c1c79c6&title>
4. Предборський В.А. Тінізаційний аспект процесів початкового нагромадження капіталу в Україні // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – №6(73).

Демчук Максим Іванович, студент III курсу Національного університету «Львівська політехніка», Львів, e-mail: maksym.demchuk.ek.2018@lpnu.ua

Лесик Лілія Іванівна, кандидат економічних наук, доцент, кафедра економіки підприємства та інвестицій, Національний університет «Львівська політехніка», Львів, e-mail: liliia.i.lesyk@lpnu.ua

Demchuk Maksym I., 3rd-year student of Lviv Polytechnic National University, Lviv, e-mail: maksym.demchuk.ek.2018@lpnu.ua

Lesyk Lilia I., PhD in Economics, Associate Professor, Department of Business Economics and Investment, Lviv Polytechnic National University, Lviv, e-mail: liliia.i.lesyk@lpnu.ua